

Narrativa 'El retorn', de la Nobel afroamericana Toni Morrison

El pitjor indret del món

Toni Morrison
El retorn / Volver
Traducció al català de Maria Rosich i al castellà d'Amado Diéguez

AMSTERDAM / LUMEN
184 / 160 PÀGINES
17,90 EUROS

ROBERT SALADRIGAS

Toni Morrison (Lorain, Ohio, 1931) ha fet els 81 anys i tot just acaba de publicar la seva onzena novel·la titulada en català *El retorn* i en la versió original *Home* (2012), dedicada a un dels seus fills, Slade, que va morir fa un parell d'anys. Convé fer memòria. Toni Morrison va ser la segona narradora nord-americana a aconseguir, l'any 1993, el Nobel de Literatura. Abans que ella l'havia obtingut el 1938 la llavors molt popular Pearl S. Buck, de qui per cert aquests dies ha aparegut una extensa biografia signada per Hylary Spurling (Circe). Morrison, autora de novel·les formidables com *La cançó de Salomó* (1977), *Beloved* (1987, premi Pulitzer), o bé aquesta joia que fon literatura i música i porta el títol lacònic de *Jazz* (1992), és en aquests moments l'última supervivent d'aquell grapat d'escriptors negres que durant els seixanta i setanta del segle passat van assumir la representació del seu poble segregat i van voler donar visibilitat literària al racisme dels blancs nord-americans. Estic parlant de gent de gran talla com Richard Wright, James Baldwin, LeRoi Jones, Ralph Ellison, Langston Hughes... clamorosament desapareguts –i tal vegada oblidats?– tot i haver deixat seqüeles inesborrables, però no hereus ni deixebles.

Un cop més no he pogut evitar,

mentre llegia l'obra de Morrison, que el meu pensament es traslladés al món arruixat, miserable i amb entretocs esperpèntics de les novel·les d'Erskine Caldwell, aquell tipus malcarat i busca-raons del sud, impenitent mastegador de tabac, que aquí mai no s'ha llegit amb l'interès que reclamava i es mereixia. Però la diferència amb Caldwell, nascut als turons de Geòrgia amb la pell blanca, és que Toni Morrison va néixer dona, té la pell fosca i des del principi ha escrit des de la consciència de la seva negritud i per als negres. Això és una cosa que es fa palesa, sense necessitat d'expressar-ho amb paraules, en llibres com *La cançó de Salomó* i *Jazz*. M'agradaria recomanar que aquest últim es llegís –si fos possible en la llengua original– acompanyant-se amb les peces musicals i les veus que van emergint al llarg del text i el cohesionen. Suposa amarar-se d'una atmosfera que queda incrustada en la sensibilitat del lector.

Ferides i redempció

El retorn és una mostra excel·lent de la manera de treballar de Morrison. Comença i conclou amb les belles –i inquietants– estrofes d'una balada que podria molt ben ser declamada per un cor grec o una coral negra. I, així mateix, el primer capítol que llegim a continuació connecta amb l'últim. O sigui que la novel·la traça un cercle a l'interior del qual sona la veu d'una primera persona que s'adreça a un interlocutor que –cal suposar– escriurà tot el que li conta, i alhora una altra veu en tercera persona, la d'un autor omniscient que narra la història protagonitzada per un afroamericà anomenat Frank Money, oriünd de Lotus, Geòrgia, el pitjor indret del món, d'on s'allunya per poder arribar a viure amb dignitat. Però més tard lluita a Corea, rep ferides físiques i morals difícils de cicatrizar, està desmanegat, vagareja sense rumb, encarant un recargolat sentiment de culpa per les barbaritats comeses durant la guerra al país asiàtic, però torna a Lotus per rescatar la seva germana Cee –vèrtex de la novel·la– del domini d'un metge sàdic. I així, salvant-la de morir, ell assolirà la seva pròpia redempció i llavors podran tornar plegats a casa.

La misteriosa subtileza del final respon a un estil i una manera de construir molt peculiar de Toni Morrison. La seva saviesa narrativa la dur a transformar components vulgars de la realitat en al·legories, símbols i metàfores de qualitat inqüestionable que de sobte carreguen de sentit tot el relat. Però mai no s'ha de passar per alt el següent: Morrison és dona i negra i ha patit pel fet de ser-ho. Partint d'això, sempre en funció del seu sexe i amb els peus enfonsats a la mortificada terra del poble afroamericà, va conquerir l'elogi universal. Crec que ben justament. |

Toni Morrison

EMILIA GUTIÉRREZ